Eduskunta
Hallintovaliokunta

E/79/2021 vp

OSA; Ihmiskaupan torjuntaa koskeva EU:n strategia vuosille 2021-2025

Helsingin poliisilaitoksella on vuoden 2021 alusta lukien toiminut valtakunnallinen ihmiskaupparikosten tutkintaryhmä, jonka vastuulla ovat ihmiskaupparikosten ennalta ehkäisy, paljastaminen ja syyteharkintaan saattaminen koko valtakunnan alueella. Osana toimintaa tutkintaryhmä koordinoi valtakunnallista asiantuntijaverkostoa sekä osallistuu viranomaisyhteistyöhön ihmiskaupparikosten torjumiseksi. Tutkintaryhmän tehtävänä on myös osaltaan huolehtia riittävän osaamisen ja osaamistason kehittämisestä, hyvien tutkintakäytänteiden luomisesta sekä tuen, ohjeistuksen ja neuvonnan tarjoamisesta myös aluevastuuperiaatteella tutkittaviin juttuihin.

Helsingin poliisilaitos yhtyy pääosin oikeusministeriön valmistelemaan Suomen kantaan ihmiskaupan vastaisen toiminnan strategiasta. Poliisilaitos katsoo oikeusministeriön tavoin, että ihmiskaupan vastaisen työn tulee olla kokonaisvaltaista, johdettua ja poikkihallinnollista. Kaikilla toimijoilla tulee olla selkeät roolit ja toiminnalla tulee olla tavoitteet. Poliisin tehtävänä on omalta osaltaan paitsi suorittaa laadukasta esitutkintaa ja syyteharkintaan saattamista, myös ennalta estää rikollisuutta yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

Yhtenä ihmiskaupan torjuntaa koskevan EU:n strategian keskeisenä painopisteenä on mainittu ihmiskaupan torjuminen vähentämällä ihmiskauppaa edistävää kysyntää. Oikeusministeriön esityksen mukaan ihmiskaupan vastaisen direktiivin arvioinnin yhteydessä aiotaan arvioida mahdollisuutta luoda EU:n vähimmäissäännöt, joilla kriminalisoidaan ihmiskaupan uhreilta vaadittujen palvelujen käyttö ja mm. arvioida työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia maassa laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palkkaamisen suhteen. Oikeusministeriön esityksen mukaan strategiassa nostetaan esiin myös yritykset, työmarkkinaosapuolet, työsuojeluviranomaiset sekä toimitusketjut ja julkiset hankinnat.

Poliisissa tunnistetaan tarve puuttua ihmiskaupan hyväksikäyttöketjuun kokonaisuudessaan, poikkihallinnollisesti ja myös muiden tahojen kuin viranomaisten toimesta. Työperäisen hyväksikäytön osalta kysyntään tulisi kiinnittää huomiota erityisesti urakointiketjussa tapahtuvaan työvoiman hyväksikäyttöön. Ulkomaisen työvoiman hyväksikäytöstä on tullut sekä jo suoritetuissa esitutkinnoissa että Migrin, Rajavartiolaitoksen ja KRP:n Rahanpesuyksikön toimesta tietoja, joiden perusteella ulkomailta Suomen elintasoa selkeästi alemman elintason maista värvätään työvoimaa, joka mahdollisesti joutuu hyväksikäytön kohteeksi joko suoraan aliurakointiketjuissa tai joita hyväksikäytetään ns. kevytyrittäjän statuksen kautta.

Ilmiö näyttäytyy erityisesti rakennus- ja ravintola-alalla. Epäilyn mukaan toiminta toteutetaan siten, että rutiiniomaisella työmaan tarkastuskäynnillä ulkoisesti tarkasteltuna toiminnassa ei vaikuta olevan mitään lainvastaisuutta ja tapausten tarkastelu jopa pintapuolista tarkastusta syvällisemmin ei välttämättä paljasta tilanteen todellisuutta.

Esimerkiksi ulkomaalaisille työntekijöille maksettavia palkkoja näytetään maksettavan jopa yli kyseisen alan keskimääräisen palkkatason, mutta vielä toistaiseksi varmistamattomien epäilyjen mukaan työntekijä ei tosiasiassa itse saisi näitä palkkarahoja, vaan ainakin osa maksetuista palkoista ohjautuisi työvoiman rekrytointi/välittäjä tahoille ulkomaille eri kanavia pitkin tai jopa takaisin palkan maksaneelle aliurakointia harjoittavalle työnantajalle.
Näiden toimialojen työperäisen hyväksikäytön valvontaan tulisikin saada selkeää lisäresursointia ja osaamista, jotta ihmiskauppaa edistävään kysyntään ja ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöön pystyttäisiin tehokkaammin puuttumaan. Myös esimerkiksi työmarkkinaosapuolten ja ammattiliittojen panos tässä asiassa on erittäin tärkeä.

Ihmiskaupparikosten kautta seksikaupan kohteena olevien henkilöiden hyväksikäyttöön tulisi myös puuttua laajemmin. Kyseinen kriminalisointi (RL 20:8, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö) on kuitenkin rangaistusasteikoltaan varsin matala, tuomitun keskirangaistuksen ollessa 20 päiväsakkoa. Lisäksi kyseinen rikosnimike on rangaistuasteikkoon nähden näyttökynnykseltään ja resurssivaikutukseltaan korkea. Asiaan tulisi kiinnittää huomiota erityisesti vakavampien hyväksikäyttöepäilyjen osalta, jolloin seksin ostajan toiminta lähentelee varsinaista seksuaalirikosta. Kriminalisoinnin rangaistusasteikkoa tulisi kansallisesti tarkastella tästä näkökulmasta.

Helsingin poliisilaitos katsoo samalla tavalla kuin oikeusministeriön esityksessä on tuotu esille, että ihmiskaupan vastaisen työn tulee tähdätä tehokkaaseen ennalta estämiseen. Tähän voidaan tehokkaimmin vaikuttaa Helsingin poliisilaitoksen mukaan siten, että pyritään panostamaan ja kohdistamaan toimenpiteitä ihmiskaupparikollisuuden rakenteisiin ja organisaatioihin. Näihin vaikutuksiltaan suuren volyymin tekijöihin puuttumalla voidaan saada parhaiten aikaan vaikuttavuutta. Tämä pätee yhtä lailla työperäiseen kuin seksiperäiseen ihmiskauppaan ja niihin läheisesti liittyviin rikoksiin kuten paritusrikoksiin ja kiskonnantapaiseen työsyrjintään.

Helsingin poliisilaitoksen näkemyksen mukaan seksikaupan kohteena olevien henkilöiden asema parantuu tehokkaammin puuttumalla hyväksikäyttäjien ja erityisesti rakenteellisesti kyseisten vaikutuksiltaan ison volyymin hyväksikäyttäjien (parittajien) toimintaan suoraan, pikemmin kuin yksittäisten asiakkaiden kautta. Selkeissä ja vähemmän tulkinnanvaraisissa tapauksissa kuten alaikäisten, vammaisten sekä muutoin erityisen haavoittuvien uhrien seksuaalisessa hyväksikäytössä seksuaalipalvelujen käyttäjiin puuttuminen on sen sijaan perusteltua nykyistä laajemmin.

Ihmiskaupan torjuntaa koskevan EU:n strategian keskeisinä painopisteinä on oikeusministeriön esityksessä mainittu myös, että ihmiskauppaa torjutaan estämällä hyväksikäyttöön perustuva toimintamalli ja että ihmiskaupan torjunnassa otetaan huomioon ihmiskauppailmiön kansainvälisyys. Näiden painopisteiden osalta on mainittu yhtymäkohtia järjestäytyneen rikollisuuden

torjuntaan ja siihen, että jäsenmaita rohkaistaan kehittämään asiantuntemusta ja nimeämään ihmiskauppaan erikoistuneita tahoja sekä kehittämään valmiuksia ja tehostamaan jäsenmaiden välistä yhteistyötä. Edelleen oikeusministeriön esityksessä mainitaan, että jäsenmaita kehotetaan tehostamaan ihmiskauppaa koskevien tietojen ja siihen liittyviä rikoksia ja rikollisverkostoja koskevien tietojen jakamista ja niitä koskevaa rikostiedustelua sekä edistämään rajat ylittävää ja kansainvälistä operatiivista yhteistyötä. Lisäksi esityksessä on tuotu esille ihmiskaupparikollisuuden siirtymä digitaaliseen ympäristöön ja sen mukanaan tuomat haasteet.

Helsingin poliisilaitos yhtyy oikeusministeriön näkemykseen siitä, että ihmiskaupparikollisuudella on hyvin vahva ulkomaalaisulottuvuus eli sekä ihmiskaupan epäillyt että uhrit ovat ilmiötasolla tarkasteltuna pääosin ulkomaista alkuperää. Ihmiskaupparikollisuuteen liittyvä toiminta on poikkeuksetta myös hyvin organisoitua, suunnitelmallista ja ammattimaista ja osittain myös ulkomailta johdettua ja toteutettua. Tältä osin viitataan jo edellä esitettyyn näkemykseen ihmiskaupparikollisuuden rakenteisiin puuttumisella ja sen kautta vaikuttavuuden hakemisella. Rikosilmiön kansainvälisyyden vuoksi jäsenmaiden yhteistyö ja tiedonvaihdon sujuvuus ovat ehdoton edellytys ihmiskaupparikollisuuden vastaisessa toiminnassa.

Digitaaliseen toimintaympäristöön siirtymisen osalta varsinkin seksiperäisen ihmiskaupan kohdalla lähes kaikki seksuaalipalveluiden mainonta on siirtynyt internetiin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupparikollisuuden siirtymiseen verkkovälitteiseksi toiminnaksi, jota usein johdetaan uhrien lähtömaasta käsin, toiminnan tapahtuessa kohdemaassa kuten Suomessa. Ilmiön tunnistamisen, seurannan ja rajat ylittävän viranomaisyhteistyön tulee olla EU strategian painopisteenä. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää ilmiön tehokkaaseen torjumiseen automaattisen tietojenkäsittelyn kuten erilaisten datan keräys- ja tunnistusohjelmien avulla.

Suomen lainsäädännön mukaan seksuaalipalveluiden mainonta on kielletty. Käytännössä kaikki seksuaalipalvelujen mainontaa ylläpitävien sivustojen palvelimet sijaitsevat nykyisin ulkomailla, joten Suomen lainsäädännön puitteissa markkinointiin ei pystytä puuttumaan, vaikka markkinointiin liittyvä seksuaalipalveluiden konkreettinen myynti tapahtuukin Suomessa.

Tähän liittyen kansallisesta lainsäädännöstä puuttuvat myös ajantasaiset toimivaltuuspykälät, jotka mahdollistaisivat esimerkiksi tietoverkkojen avoimissa lähteissä julkaistavien seksuaalipalvelujen markkinointiin liittyvän datan automaattista tallentamista ja analysointia, jonka avulla ihmiskauppa- ja paritusrikollisuutta pystyttäisiin paljastamaan ja toimenpiteitä kohdistamaan nimenomaan vaikutuksiltaan merkittävimpiin tekijöihin.

Tämä lainsäädännöllinen puute olisi korjattavissa jo kansallisen tason lainsäädäntötoimin, mutta yleisemmin näiden seikkojen osalta oikeusministeriön ihmiskaupan torjuntaa koskevan EU:n strategian kannanotot ovat oikeansuuntaisia ja kannatettavia.

Strategian painopistealueena on mainittu myös, että strategialla pyritään tukemaan ja suojelemaan uhreja ja tähän liittyen on tuotu esille mm. sitä, että

strategiassa nostetaan esille myös uhrien asumispalvelut. Tältä osin on todettu, että ihmiskaupan uhreilla olisi oltava mahdollisuus mm. asianmukaiseen ja turvalliseen majoitukseen.

Kansalaisyhteiskunta ja erityisesti kolmannen sektorin erilainen järjestötyö ovat merkittävässä roolissa matalan kynnyksen palveluiden tarjoamisessa uhreille ja poliisitoiminnan näkökulmasta erityisesti ennen rikosprosessia tapahtuvassa uhrien tukemisessa.

Viranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä tulisikin tukea, erityisesti uhrien varhaisen tunnistamisen ja ilmoituskynnyksen madaltumisen näkökulmasta. Kolmannen sektorin toimijat pystyvät tarjoamaan ihmiskaupparikollisuuden uhrien auttamiseen palveluita, joita esitutkintaviranomaisilla, eikä muillakaan viranomaisilla ole välttämättä tarjota. Käytännön esimerkkinä, vaikka majoituksen hankkiminen ihmiskaupparikosten uhreille akuutissa tilanteessa esitutkinnan alkuvaiheessa.

Poliisipäällikkö
Poliisikomentaja Lasse Aapio

Rikosylikomisario Hannu Kortelainen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 13.09.2021 klo 08:51. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.